

שז"ת בהלכה לשולחן שבת

מאת הרב משה חיים חנונו שליט"א

צילון מס' 78

מנהגי הספירה ב'

זמר¹⁷, ויש שכתבו להקל, ובפרט בליל איסור חג שיש נוהגים לעשות בו סעודה גדולה הנקראת 'המימונה'. אולם, אם חל שבת אחר יום טוב האחרון, שאז ליל המימונה נדחה, נכון לערוך סיום מסכת ואז יוכלו להקל בשמיעת כלי זמר¹⁸.

לימודי נגינה - המלמד או הלומד נגינה, האם מותרים ללמוד זאת בימים אלו? ומה הדין בילדים קטנים?

המלמדים או הלומדים לנגן בכלי זמר אם עושים זאת לצורך פרנסתם, מותרים להמשיך בלימודיהם בימים אלו, שאין זה עניין של שמחה. אבל אם לומד להנאתו ולא לשם פרנסה - אסור¹⁹, ויש מחמירים ללמוד וללמד בכלי זמר אף לצורך פרנסה²⁰. ומכל מקום יש להקל בתחילת הלימוד שמלמדים רק צלילים, תווים ותאוריה על הכלי עצמו שאין זה בכלל נגינה. כמו כן, מותר למנגנת בגני ילדים לנגן לגיל הרך, שאין מטרתה לשם הנאה אלא לצורך פרנסה²¹, וכן יש להקל בהשמעת סיפורי ילדים בוגרים שמשולב בהם מעט שירים, כיון שהעיקר הוא הסיפור²².

האם יש להקל בכלי זמר לצורך חולה? יש להקל לנגן בכלי זמר עבור חולה

ולהתיר ריקודים ושמיעת כלי זמר כבר מליל ל"ג בעומר, כיון של"ג בעומר הוא יום שמחת רשב"י, אף שנישואין ותספורת אסורים עד יום ל"ד בבוקר²³. בני אשכנז - נוהגים איסור בריקודים ושמיעת כלי זמר עד חג השבועות חוץ מיום ל"ג בעומר, אף שנוהגים היתר בנישואין ותספורת מל"ג ואילך או מר"ח סיון ואילך, מכל מקום מחמירים בשמיעת שירים לפי שהוא דבר הרשות ואינו הכרחי כל כך כנישואין ותספורת²⁴.

האם יש להתיר לנגן בכלי זמר בשמחת מצווה כגון ברית, בר מצווה, סיום מסכת, חול המועד ואיסרו חג?

סעודת מצווה - ברית מילה, פדיון הבן, בר מצווה²⁵, הכנסת ספר תורה²⁶ וסיום מסכת - מותר לערוך אותם עם ריקודים ומחולות בכלי שיר וזמר²⁷, ויש שכתבו להחמיר להימנע מריקודים ומחולות וכלי זמר אף בסעודת מצווה²⁸.

חול המועד - מותר לשמוע מוזיקה בחול המועד פסח אף בכלי נגינה, היות ומצוות "ושמחת בחגך" נאמרה גם בחול המועד²⁹, וכן מנהג העולם³⁰.

איסור חג - נוהגים בו כל דיני ימי הספירה, ואין להקל בו בשמיעת כלי

שמיעת שירים וכלי זמר בימי הספירה האם האיסור נאמר גם על מוזיקה מוקלטת?

בימי הספירה נהגו איסור לערוך ריקודים ומחולות³¹, ומנהג כל ישראל שלא לשמוע בימים אלו נגינה מכלי זמר, גם ללא ריקודים ומחולות, ואין לפרוץ גדר³². ובכלל כלי זמר גם שמיעת שירה ונגינות המוקלטים באולפן³³. איסור זה הוא אף ליחיד בביתו³⁴.

שירה בפה ללא כלי זמר מותרת, אך שירים שמחים הגורמים לריקוד ומחול אסור³⁵, ויש מקילים לשיר בפה שירים שמחים שלא אסרו אלא ריקודים ומחולות³⁶.

האם מותר לשמוע שירים וואקלים הנשמעים ככלי זמר?

לגבי מוזיקה וואקלית - יש אומרים שגם שירים בפה המוקלטים בתוספת השמעת קולות בפה בלא ליווי כלי זמר - מותר³⁷, ויש אסורים, ובפרט בזמננו שמעבדים את הקולות בצורה מקצועית ביותר ונשמעת ההקלטה ככלי זמר ממש³⁸.

עד מתי אסור לשמוע שירים בימי הספירה?

בני ספרד - נוהגים דיני אבלות עד יום ל"ד בבוקר. מכל מקום, נהגו להקל

מצווה.

12 אך יותר נכון לקבוע את הכנסת ספר תורה אחרי ל"ג בעומר.

13 כן משמע במשנ"ב סק"ג שכתב לנהוג איסור בריקודים ומחולות של רשות, חזו"ע עמוד רנח, הגר"ש אלישיב הלכות חג בחג פ"ז הערה 36, אור לציון עמוד קפג. אך אם בתקופות אחרות בשנה לא נוהג לעשותם בכלי נגינה אף כעת אין ראוי לעשותם, כן יש להוכיח מהמשנ"ב סימן תקנא ס"ק עג.

14 הגר"ז סימן תצג ס"א, אורחות חיים בהגהת מהרש"ם סימן זה בשם הדעת קדושים, מנחת יצחק ח"א סימן קיא.

15 כמבואר ברמב"ם פ"ה מהלכות יום טוב הובא במשנ"ב בסימן תקכט ס"ק טז, והגר"ז סימן תסז סעיף סה.

16 שו"ת אז נדברו ח"י סימן כג, שו"ת משנה הלכות ח"ה סימן קפח.

17 שו"ת ישא יוסף או"ח ח"ג סימן קיז בשם הגר"ש אלישיב, פסק"ת הלכה ו'.

18 ילקוט יוסף עמוד תמוז ואילך.

19 הגר"נ קרליץ חוט שני שבת ח"ד עמוד שעט. מיהו אם יש חשש שישכחו מה שלמדו יש להקל, שהוא דבר האבד.

20 הגר"ש וואנר קובץ מבית לוי ח"ג עמוד לט, ובעניני ניסן עמוד עו.

21 שו"ת אגרות משה או"ח ח"ג סימן פז, הגר"ש אלישיב סידור פסח כהילכתו פ"ב סט"ז הערה 55.

22 הגר"נ קרליץ שם.

23 הלכות שלמה עמוד שסא הערה 52.

1 משנ"ב סימן תצג סק"ג, כה"ח סק"ט.

2 שו"ת מנחת יצחק ח"א סימן קיא, ערוך השולחן ס"ב.

3 הגר"ש אויערבך הליכות שלמה עמוד שס הערה כ', חזו"ע עמוד רנח, ועוד.

4 אגרות משה יור"ד ח"ב סימן קלו.

5 הגר"ש אויערבך הליכות שלמה עמוד שסא, וה"ה שמיעת פריי חזנות וכדומה, אך כתב להתיר רק בעת הצורך, כיון דיש למעט בשמחה בימים אלו.

6 הגר"ש אלישיב הלכות חג בחג ספירת העומר פ"ז הערה 34.

7 שו"ת אגרות משה ח"א סימן קסו, ילקוט יוסף עמוד תמה, כל שאין זה מביא לידי ריקוד ומחול.

8 שבט הלוי ח"ח סימן כזו, אז נדברו ח"ח סימן נח, צ"א חט"ו סימן לג אות ב', ואפשר שאף המקילים, לא דיברו בזמננו בהקלטה מקצועית הנשמעת ככלי זמר, ויש שכתבו שהכלל בזה הוא, אם אדם רגיל שאינו מבין כל כך במוזיקה, מבחין היטב באותם קולות שאינם כלי זמר, הליכות מועד עמוד תלט.

9 רמ"א סימן תצג ס"ב, כה"ח ס"ק כו-כו.

10 בשעה"צ סק"ד כתב בשם הא"ר להסתפק בריקודים ומחולות של רשות מר"ח סיון עד חג השבועות אף לנהוגים היתר בתספורת, וכתב הגר"ש אויערבך שכיון שהא"ר הסתפק יש להחמיר, הליכות שלמה עמוד שסא סט"ו, והגר"ש וואנר-קובץ מבית לוי ח"ג עמוד לח.

11 ונקרא סעודת מצווה אפילו כשאנו ביומו, כל שהנער דורש שם בדברי תורה, משנ"ב סימן רכה סק"ו. ודווקא כשעושים את הסעודה לאחר שנעשה בר מצווה, אבל אם עושים את הסעודה קודם שנעשה בר מצווה מבואר בקצות השולחן סימן סה בדה"ש ש"ו שאף אם הנער דורש אין זה סעודת

לחזק את רוחו, וכן מי שיש לו מרה שחורה וכדומה אפשר להתיר לנגן עבורו בכלי זמר בצניעה²³.

ממתי מותר להתחתן בימי הספירה? ומה הדין השנה שחל ל"ג בעומר ביום שישי האם יהיה מותר להתחתן בליל שישי?

המנהג פשוט שלא נושאים נשים בימי הספירה גם בבחור וגם באלמן, איסור זה חל למנהג בני ספרד עד יום ל"ד בעומר בבוקר, ולמנהג בני אשכנז עד יום ל"ג בעומר בבוקר²⁴.

יש שכתבו להתיר הנישואין בליל ל"ג בעומר לבני אשכנז²⁵, אולם הכרעת האחרונים לאסור בזה²⁶. ומכל מקום כשחל ל"ג בעומר ביום שישי (כמו השנה), ושעת הדחק הוא להתחתן ביום שישי, יש להקל לבני אשכנז לעשות הנישואין בליל שישי שהוא ליל ל"ג בעומר, כיון שבשעת הדחק סומכים על המקלים שאומרים דין 'מקצת היום ככולו' אף בלילה²⁷.

האם מותר לערוך סעודת אירוסין בימי הספירה? והאם מותר להשמיע שירים בסעודה זו?

מותר לערוך אירוסין בכל ימי הספירה אף עם סעודת פת, ומותר לשיר בפה שירות ותשבחות לה' יתברך, אך אסור לרקוד או להשמיע מוזיקה בסעודה זו, היות והיא סעודה של רשות ולא סעודת מצווה, בשונה מימי חז"ל שבאירוסין היו עורכים את הקידושין מה שלא נוהגין בזמננו²⁸.

סעודת מרעים, מפגשים משפחתיים וכדומה, האם מותר לעשותם בימים אלו?

מותר לכתחילה לעשות סעודת מרעים של רשות בימי הספירה, ללא כלי זמר, וללא ריקודים ומחולות²⁹.

האם מותר לברך שהחיינו בימי הספירה על פרי ובגד חדש?

מותר לברך ברכת "שהחיינו" בימי ספירת העומר בין על פרי חדש ובין על מלבוש חדש, גם בימות החול ולא רק בשבתות, וכן אין צורך להימנע מקניית בגדים חדשים או רהיטים לבית, שאין לנו להוסיף מנהגי אבלות מעצמנו, אלא רק מה שהורו לנו רבותינו³⁰.

אולם, יש שכתבו להחמיר בברכת "שהחיינו"³¹, בשיטות המחמירים, יש שכתבו להחמיר רק לגבי לבישת בגד חדש³², ודווקא בבגד חדש שיש בו יותר שמחה מאשר בפרי חדש³³, וכשיש צורך יש להדר ללבוש את הבגד החדש בשבת, ויברך עליו שהחיינו, ובמקום שמחת בר מצווה או ברית מילה בימי הספירה יש להקל בפשיטות לכל בעלי השמחה³⁴.

החילוק בין ימי בין המצרים לימי הספירה הוא כי ימי בין המצרים אירע בהם חורבן בית המקדש ושאר פורעניות³⁵, והם ימי אסון כללי לעם ישראל, וממילא אין מקום לברך "שהחיינו" על זמן המועד לפורענות שנקבע בו זמן בכיה לדורות, מה שאין כן 'ימי הספירה' אינם ימי פורענות, ואדרבה כתבו רבותינו שקדושת ימי הספירה כימי חול המועד³⁶.

קניית ומעבר דירה, שיפוץ הבית, חנוכת הבית, האם ראוי ומותר לעשותם בימים אלו?

מותר לכתחילה לקנות או לשכור דירה בימי הספירה, כמו כן מותר להיכנס לדירה חדשה ולערוך סעודת חנוכת הבית, ובפרט בארץ ישראל שיש בזה משום מצוות ישוב ארץ ישראל. ומותר לשפץ את ביתו בבניה וצביעה וכדומה, שאין לנו להוסיף דיני אבלות

מדעתנו, ושונים דיני אבלות הספירה מדיני אבלות של בין המצרים ותשעת הימים ששם מחמירים יותר, היות והם ימי אבלות על חורבן בית המקדש³⁷. ויש שכתבו להחמיר שלא יעקור דירתו ממקום למקום בימי הספירה, כיון שבחנוכת הבית יש שמחה יתירה, לשיטתם, במקום צורך יעשה זאת בר"ח אייר או בל"ג בעומר³⁸.

האם יש להימנע מללכת לים או שאר טיולים בימי הספירה?

יש נוהגים להימנע מלצאת לדרך בימי הספירה, אולם להלכה אין להקפיד בזה כלל, ובפרט במקום הצורך, וכן אין להקפיד מלרחוץ בנהר בימים אלו, זולת במקום שנהגו להחמיר, ומכל מקום יש להימנע מללכת למקומות שיש בהם קצת סכנה יותר משאר ימות השנה³⁹.

האם אומרים תיקון חצות בימי הספירה ואיזה תיקון אומרים?

בימי העומר יש לומר בתיקון חצות רק 'תיקון לאה', ולא 'תיקון רחל'. וכן אין אומרים את הפסוק "עד אנה בכיה בציון", שבתיקון לאה. כשאומר תיקון לאה אין צריך לשנות את מקומו, ואינו יושב על הקרקע⁴⁰.

כוונות על פי הסוד בתפילה ובברכות בימים אלו, והאם מותר לכוון כוונות פשוטות כגון בפסוק "פותח את ידך"?

כתבו גדולי המקובלים שבימי העומר אין לכוון שום כוונות עד חג השבועות, מלבד כוונת ספירת העומר וברכתה⁴¹, ויש חולקים⁴². וכתבו האחרונים שאין מניעה לכוון כוונות הפשוטות כגון בפסוק "פותח את ידך" כפי שמובא בסידורים, כיון שאין בהם המשכת אורות, וכל שכן שמותר לומר "לשם יחוד" קודם התפילות והמצוות⁴³.

23 הגר"ש"ז אויערבך הליכות שלמה פסח פ"א הערה 54, הגר"ח קניבסקי הלכות חג בחג פ"ז הערה 39.

24 שו"ע ורמ"א שם ס"א.

25 שסורבים שפסקו מלמות ביום ל"ג בעומר, או משום שסורבים שגם באבלות לילה אומרים מקצת היום ככולו, כן דעת המור וקציעה, הובא בשערי תשובה אות ב', וכן כתב הגר"ח ס"ה, ועוד פוסקים הביאים בה"ח בס"ק כח, ל.

26 אליה רבה, משנ"ב ס"ק יא.

27 משנ"ב שם. אכן כשחל ל"ג בעומר ביום ראשון, אף שלדעת הרמ"א מקלים בתפילות ביום שישי מפני כבוד השבת, אין להתיר לעשות הנישואין בליל שישי, שלא שייך בנישואין את הטעם של כבוד השבת כשהסעודה לא נעשית בשבת, ואף שבשורת האלף לך שלמה סימן של כתב להקל בזה, מכל מקום כתב שזה דווקא כשהחזונה נעשית ביום שישי סמוך לערב, והסעודה תהיה בשבת ושייך כבוד שבת, ולא באופן שהחזונה בליל שישי, וכן סתימת הרמ"א לאסור, שכתב להתיר רק תפילות.

28 שו"ע סימן תצג ס"א, משנ"ב ס"ק ג', כה"ח ס"ק ט, חזו"ע עמוד רנח.

29 הגר"ח ס"א, ערוך השולחן ס"ב, הגר"ש וואנאנר קובץ מבית לוי ח"ג עמוד לוט.

30 משנ"ב ס"ק ב' בשם מאמר מרדכי, כה"ח ס"ק ד', אול"צ עמוד קפד, הגר"ש"ז אויערבך הליכות שלמה עמוד שסא.

31 אליה וזאת סימן תצג ס"א, לקט יושר לתלמיד התה"ד, מועד לכל חי סימן ו', ועוד עיין פסק"ת אות ב', ויש שכתבו להחמיר לקנות כלים ובגדים חדשים, אף על מנת לחדשם אחרי ימי הספירה, טעמי המנהגים עמוד רנא, והוא תומרה יתירה, פסק"ת סוף אות ג'.

32 ספר יוסף אומץ ועוד, ואף שכתב שם מר"ח אייר ואילך, זה לפי המנהג שהובא ברמ"א שיש נוהגים אבלות מראש חודש אייר עד שבועות, אולם אנו שנוהגים איסור מפסח עד ל"ג או ל"ד בעומר, הוא הדין בזה, וכתב החזו"ע עמוד רנט שטוב לחוש לזה ממידת חסידות.

33 שעצם הברכה אינה על הפרי אלא על העונה החדשה אלא שהפרי מסמל את העונה החדשה, ולכן מברכים על הפרי גם אם אין לו כל כך שמחה באכילתו, הגר"ש אלישיב אשרי איש ח"א פל"ט אות ב'.

34 הגר"ח קרליץ, חזו"ע עמוד רנט ובהערה שם הרחיב עוד בזה.

35 המבוארים במשנה תענית דף כו ע"א.

36 הרמב"ן פרשת אמור, ועוד בזה הקדוש פרשת שמות דף יב ע"א, ופרשת שלח לך דף קע"א ע"א, ובספר מגילת מישרים פרשת אמור.

37 הגר"ש אלישיב והגר"ח קניבסקי הלכות חג בחג פ"ז הערה 26, חזו"ע עמוד רסט.

38 שו"ת שבת הלוי ח"י סימן קלא אות ג', פסק"ת אות א'.

39 חזו"ע עמוד רעד, וראה יחוד"ד ח"ז סימן פ', אורחות רבנו ח"ב עמוד צה בשם הסטייפלר, ילקוט יוסף מנהגי ימי העומר עמוד תפח.

40 החיד"א במורה אצבע סוף קשר גדול, שפת אמת ניניו סימן ג', רב פעלים סוד ישרים ח"א סימן יד, ילקוט יוסף עמוד תצ.

41 הרש"ש בספר נהר שלום דף לב ע"א, ספר דברי שלום מנהגי ק"ק בית אל, ועוד.

42 מהר"ח דילהורה בתורת חכם דף שסד ע"ב, והרב מגן דוד, והזמרת הארץ.

43 ספר תורה מציון ספה"ע עמוד כא, קט.